

RP 32/2023 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att utsökningsbalken ändras så att giltighetstiden för nivåhöjningen av gäldenärens skyddade belopp förlängs. Enligt propositionen fastställs gäldenärens skyddade belopp i lagen till samma nivå som under den temporära lagens giltighetstid 2023.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2024.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Det skyddade beloppets betydelse i utsökningsförfarandet	4
2.2 Skyddat belopp.....	4
3 Målsättning	5
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	6
4.1 De viktigaste förslagen.....	6
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	6
4.2.1 Grunderna för konsekvensbedömningen.....	6
4.2.2 Konsekvenser för indrivningsresultatet.....	7
4.2.3 Konsekvenser för gäldenärernas och borgenärernas ställning	8
4.2.4 Konsekvenser för sysselsättningen	16
4.2.5 Konsekvenser för kreditmarknaden	16
4.2.6 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheternas verksamhet.....	17
4.2.6.1 Konsekvenser för statens inkomster av utsökningsavgifter	17
4.2.6.2 Konsekvenser för det indrivningsresultat som redovisas till offentligrättsliga borgenärer	17
4.2.6.3 Konsekvenser för Utsökningsverkets arbetsmängd och anslagsbehov	18
4.2.6.4 Konsekvenser för utgifterna för utkomststødet och antalet utkomststøds klienter.....	18
5 Alternativa handlingsvägar	19
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	19
5.2 Lagstiftningen i utlandet	19
6 Remissvar	20
7 Specialmotivering	21
8 Ikraftträdande.....	22
9 Uppföljning.....	23
10 Förhållande till budgetpropositionen.....	23
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	23
LAGFÖRSLAG	27
Lag om ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken.....	27
BILAGA	28
PARALLELTEXT	28
Lag om ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken.....	28

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ser man till att de inkomster som står till gäldenärernas förfogande är tillräckliga genom att det skyddade beloppet i fråga om utsökning hålls på nuvarande nivå, tills beslut om fortsatta åtgärder har fattats. Enligt regeringsprogrammet förenklas utmätningen av inkomster och utreds allokeringen av medel samt ändringsbehoven vid utsökning under regeringsperioden.

Det skyddade beloppet vid utsökning höjdes för 2023 till samma nivå som garantipensionen genom lagen om temporär ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken (985/2022, nedan *den temporära lagen*). I denna proposition föreslås det att höjningen av det skyddade beloppet ska vara permanent tills något annat föreskrivs om saken.

Vid justitieministeriet pågår en utredning för att ta fram ett underlag för en reform av beräkningsreglerna för utmätning. Arbetsgruppens betänkande om utredningen har publicerats ([Utmätning av socialskyddsformåner](#), på finska). I betänkandet föreslås bland annat att beräkningsreglerna för utmätning ska ses över i enlighet med den modell som beskrivs i betänkandet. I nästa fas av utredningen görs en konsekvensbedömning av ändringsförslagen, och detaljerna i modellen preciseras.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts vid justitieministeriet. Utkastet till regeringsproposition har varit offentligt framlagt under tiden 22 augusti–5 september 2023 på adressen www.utlatande.fi och alla intresserade instanser har kunnat yttra sig i ärendet. Utlåtanden har begärts separat av Akava ry, arbets- och näringsministeriet, Centralhandelskammaren, Domstolsverket, Finanssiala ry, Finlands Advokatförbund, Finlands Bank, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, finansministeriet, Finlands näringsliv rf, Finlands Polisorganisationers Förbund rf, Finlands Utsökningsöverinspektörer och -inspektörer rf, Folkpensionsanstalten, Företagarna i Finland rf, Garantistiftelsen, Helsingfors universitet/professor Tuula Linna, Häradsfogdarna i Finland rf, Insolvensioikeudellinen Yhdistys ry, Institutet för hälsa och välfärd, justitiekanslern i statsrådet, Konkurrens- och konsumentverket, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry, Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry, Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf, riksdagens justitieombudsman, Rättegångsbiträden med tillstånd rf, rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, Rättsregistercentralen, Skatteförvaltningen, Skuldrådgivning rf, social- och hälsovårdsministeriet, Statskontoret, STTK rf, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry, Suomen velalliset ry, Työeläkevakuuttajat TELA - Arbetspensionsförsäkrarna TELA ry, Työttömien Keskusjärjestö ry, Ulosottomiehet ry och Utsökningsverket. På grund av ärendets bråds-kande natur har remisstiden varit kortare än normalt.

Beredningsunderlaget till propositionen finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskod [OM056:00/2023](#).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Det skyddade beloppets betydelse i utskökningsförfarandet

I 4 kap. 48 § i utskökningsbalken (705/2007) föreskrivs om det skyddade beloppet vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen. Bestämmelserna om lön tillämpas med stöd av 4 kap. 2 § 2 mom. i utskökningsbalken också på pension samt sjukdagpenning och andra sådana utkomstförmåner och ersättningar som betalas i stället för lön, om inte utmätning av dem är förbjuden i lag. I fortsättningen talas det i denna proposition om utmätning av lön i betydelsen utmätning av alla de inkomster som omfattas av utskökningsbalkens bestämmelser om lön.

Det skyddade beloppet inverkar på hur mycket som utmäts från gäldenärens lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen. Det skyddade beloppet undantas alltid från utmätning. Beräkningsreglerna för utmätning har tre nivåer, och den beräkningsregel som ska tillämpas bestäms enligt hur många gånger det skyddade beloppet gäldenärens nettoinkomster utgör. Om gäldenärens nettoinkomster överstiger det skyddade beloppet och är högst två gånger det skyddade beloppet, utmäts två tredjedelar av de nettoinkomster som överstiger det skyddade beloppet. Om gäldenärens nettoinkomster är mer än två gånger det skyddade beloppet och högst fyra gånger det skyddade beloppet, utmäts en tredjedel av nettoinkomsterna. Om gäldenärens nettoinkomster är mer än fyra gånger det skyddade beloppet, utmäts en tredjedel av den lönedel som är fyra gånger det skyddade beloppet och dessutom fyra femtedelar av den överskjutande delen av lönen. Av lönen utmäts dock inte mer än hälften.

Det skyddade beloppet inverkar också på om gäldenärens make, egna barn och makens barn beaktas som personer som gäldenären försörjer när gäldenärens skyddade belopp beräknas. Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet för gäldenären själv, och ett sådant barn, oberoende av om även den andra maken bidrar till försörjningen av barnet. Ju högre det skyddade belopp som beräknas för gäldenären själv är, desto lättare kan maken, egna barn eller makens barn bli beaktade som personer som gäldenären försörjer. I praktiken har barn mer sällan inkomster som överskrider det skyddade beloppet, så det skyddade beloppet inverkar framför allt på hur makar beaktas.

Utöver utmätning av lönen inverkar det skyddade beloppet på det belopp som utmäts av gäldenärens penningmedel. Med stöd av 4 kap. 21 § 1 mom. 6 punkten i utskökningsbalken ska gäldenären vid utmätning av penningmedel eller annan motsvarande egendom få behålla ett belopp som är en och en halv gång det skyddade beloppet för en månad, om gäldenären inte har annan motsvarande inkomst. Bestämmelsen gäller fysiska personer som utskökningsgäldenärer. Ju högre det skyddade beloppet är, desto större andel av en fysisk persons penningmedel ska undantas från utmätning.

2.2 Skyddat belopp

Bestämmelser om det skyddade beloppet per dag finns i 4 kap. 48 § 1 mom. i utskökningsbalken. Det skyddade beloppet beräknas för 30 dagar per månad. I den temporära lag som gäller under 2023 föreskrivs det att gäldenärens skyddade belopp för gäldenärens egen del är 29,52 euro och för make samt för egna och makens barn som han eller hon försörjer 8,34 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Med stöd av 3 mom. har det skyddade beloppet efter det att lagen stiftades justerats genom justitieministeriets förordning om skyddade belopp år 2023 vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen (1052/2022) med tillämpning av lagen om folkpensionsindex (456/2001). På basis av den indexjustering som gjordes genom förordningen är det skyddade beloppet år 2023 för gäldenärens egen del 30,75 euro per

dag dvs. 922,50 euro per månad samt för make och egna och makens barn som gäldenären försörjer 8,99 euro per dag och 269,70 euro per månad. Om gäldenären till exempel har två barn att försörja, är gäldenärens skyddade belopp 1 461,90 euro i månaden (922,50 euro + 269,70 euro + 269,70 euro).

Genom den temporära lagen föreskrevs en betydande nivåhöjning av det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens egen del, eftersom det skyddade beloppet 2022 var 696 euro i månaden. Genom den temporära lagen gjordes ingen motsvarande nivåhöjning av det skyddade belopp som beräknas för en person som gäldenären försörjer, men dess belopp steg i och med indexjusteringen. År 2022 höjdes det skyddade beloppet i fråga om varje person som gäldenären försörjer med 250,20 euro i månaden.

Den temporära lagen och den förordning av justitieministeriet som utfärdats med stöd av den gäller till och med den 31 december 2023. Utan ändringen av lagstiftningen kommer bestämmelserna om det skyddade beloppet den 1 januari 2024 att återgå till det innehåll bestämmelserna hade innan den temporära lagen trädde i kraft. Det skyddade beloppet enligt 4 kap. 48 § 1 mom. i utskningsbalken skulle för gäldenärens egen del vara 19,90 euro per dag och för make samt för egna och makens barn som han eller hon försörjer 7,15 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Enligt 3 mom. justeras det skyddade beloppet årligen genom förordning av justitieministeriet enligt vad som anges i lagen om folkpensionsindex. Indexjusteringen för 2024 höjer det skyddade beloppet avsevärt från de belopp som anges i lagen och som har fastställts enligt poängtalet (1436) för folkpensionsindex för 2008.

Det skyddade beloppet för 2024 kan inte beräknas exakt vid beredningen av propositionen, eftersom Folkpensionsanstalten fastställer poängtalet för folkpensionsindexet för 2024 först före utgången av oktober 2023. Storleksklassen kan dock uppskattas utifrån poängtalet 1805 för indexet för 2023. Om nivån på det skyddade beloppet inte hade höjts, skulle det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens del år 2023 på basis av indexjusteringen vara 25,01 euro per dag, dvs. 750,30 euro per månad. Det skyddade belopp som beräknas för den som gäldenären försörjer skulle motsvara det gällande beloppet, dvs. 8,99 euro per dag och 269,70 euro per månad.

Poängtalet för folkpensionsindexet för följande år beräknas genom att medeltalet av levnads-kostnadsindexets poängtal för juli, augusti och september innevarande år divideras med talet 1,2065. Utifrån poängtalerna för levnads-kostnadsindexet i början av 2023 kan man anta att poängtalet för folkpensionsindexet för 2024 kommer att vara klart högre än poängtalet för 2023. Till exempel poängtalet för folkpensionsindex beräknat utifrån poängtalet för levnads-kostnadsindexet för juni år 1906, vilket innebär att det skyddade beloppet utan nivåhöjning är 792,30 euro per månad för gäldenärens egen del och 284,70 euro per månad för den som gäldenären försörjer.

Det är uppenbart att det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens egen del skulle minska betydligt 2024, trots indexjusteringen, om inte giltighetstiden för nivåhöjningen av det skyddade beloppet förlängs. En betydande sänkning av det skyddade beloppet skulle kunna bli en utmaning för utskningsgäldenärer med låga inkomster, i synnerhet med beaktande av den senaste tidens stigande priser och räntenivå.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att se till att de inkomster som gäldenärerna får behålla är tillräckliga, genom att det föreskrivs en permanent nivåhöjning av det skyddade beloppet motsvarande den höjning som är i kraft 2023.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att gäldenärens skyddade belopp för gäldenärens egen del är 30,75 euro per dag samt för make och egna och makens barn som gäldenären försörjer 8,99 euro per dag. Beloppen motsvarar det skyddade belopp som gäller under 2023.

Det föreslås att det skyddade beloppet årligen justeras genom förordning av justitieministeriet på motsvarande sätt som tidigare. På justeringen tillämpas lagen om folkpensionsindex. För tydlighetens skull och för de årliga indexjusteringarna föreslås det att det föreskrivs att de skyddade beloppen i lagen fastställs enligt 2023 års poängtal 1805.

Den första indexjusteringen görs genom förordning efter det att lagen har antagits och stadfästs före ikraftträdande av lagen. Efter justeringen motsvarar det skyddade belopp som träder i kraft den 1 januari 2024 det poängtal för folkpensionsindexet som fastställs för 2024.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Grunderna för konsekvensbedömningen

Vid konsekvensbedömningen kan man utnyttja de bedömningar som gjorts i samband med stiftandet av den temporära lagen. Konsekvensbedömningen beskrivs på ett heltäckande sätt i avsnitt 4.2 De huvudsakliga konsekvenserna i Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken (RP 216/2022 rd). Dessutom har bedömningarna bland annat i fråga om indrivningsresultatet justerats under riksdagsbehandlingen i justitieministeriets [svar till lagutskottet](#).

I denna proposition preciseras de bedömningar som gjordes i samband med stiftandet av den temporära lagen, utifrån tillgängliga statistikuppgifter om utsökningen för 2023. När man granskar statistikuppgifterna är det dock viktigt att komma ihåg att Utsökningsverkets resultat även påverkas av många andra faktorer än enbart höjningen av det skyddade beloppet. Till exempel det faktiska indrivningsresultatet påverkas alltid av bland annat antalet ärenden som kommer in till utsökningsindrivning, beloppet av de fordringar som drivs in samt gäldenärernas betalningsförmåga. Även det hur effektivt Utsökningsverket kan agera i varje enskilt fall inverkar. Bedömningen av konsekvenserna för indrivningsresultatet är således kalkylmässig i denna proposition.

Reformalternativen i anslutning till utmätning av inkomster och deras konsekvenser har tidigare utretts i ett projekt inom statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet i fråga om vilket resultatet publicerades i forskningsrapporten [Utsökningsskuld, socialskydd och arbetsutbud](#) (nedan *TEAS-utredningen*, på finska) den 26 maj 2021. I konsekvensbedömningen utnyttjas i viss mån bedömningar som gjorts i TEAS-utredningen.

De faktiska konsekvenserna av den höjning av det skyddade beloppet som gjordes enligt den temporära lagen ska utredas under 2023 på en noggrannare nivå i samarbete mellan justitieministeriet och Datarummet, som är en självständig enhet i anslutning till Statens ekonomiska forskningscentral (VATT). Utredningsarbetet pågår fortfarande och resultaten av utredningen kan således inte utnyttjas vid beredningen av denna proposition.

4.2.2 Konsekvenser för indrivningsresultatet

När den temporära lagen stiftades uppskattades höjningen av det skyddade beloppet kalkylmässigt minska indrivningsresultatet med sammanlagt cirka 80 miljoner euro.

Enligt statistikuppgifterna uppgick Utsökningsverkets indrivningsresultat i slutet av juli 2023 till cirka 671 miljoner euro, medan det under motsvarande tidpunkt året innan uppgick till cirka 689 miljoner euro. Indrivningsresultatet har således minskat med sammanlagt cirka 18 miljoner euro under de sju första månaderna 2023 jämfört med året innan. Dessa statistikuppgifter avslöjar inte i vilken mån det mindre indrivningsresultatet beror uttryckligen på att det skyddade beloppet har höjts och inte heller på hur mycket indrivningsresultatet skulle vara 2023 om det skyddade beloppet inte hade höjts. För att bedöma dessa omständigheter finns det skäl att närmare granska den statistik som beskriver indrivningsresultatet och de viktigaste andra händelserna 2023.

Det mindre indrivningsresultatet påverkas av den ändring av utsökningsbalken som trädde i kraft vid ingången av maj 2023, där antalet fria månader som ges gäldenären vid utmätning av inkomster utökades. I samband med ändringen i fråga om fria månader uppskattades det att en ökning av antalet fria månader kalkylmässigt skulle minska indrivningsresultatet med 16,9 miljoner euro per år. I slutet av april innan ändringen i fråga om fria månader trädde i kraft var indrivningsresultatet cirka 7 miljoner euro mindre än vid motsvarande tidpunkt året innan. På basis av statistikuppgifterna för början av året kan man således uppskatta att höjningen av det skyddade beloppet minskar indrivningsresultatet med cirka 1,75 miljoner euro per månad (7 miljoner euro/4 mån.). Den uppskattningen beaktar dock inte att indrivningsresultatet eventuellt skulle ha ökat 2023 jämfört med året innan om det skyddade beloppet inte hade höjts.

För att bedöma en eventuell ökning finns det skäl att granska utvecklingen av Utsökningsverkets indrivningsresultat på längre sikt. I tabellen nedan beskrivs beloppet av och förändringen i Utsökningsverkets indrivningsresultat 2013–2022.

År	Indrivningsresultat, euro	Förändring, euro	Förändring, procent
2013	1 031 339 000	22 068 000	2,2
2014	1 058 241 000	26 902 000	2,6
2015	1 090 334 000	32 093 000	3,0
2016	1 071 223 000	-19 111 000	-1,8
2017	1 053 999 000	-17 224 000	-1,6
2018	1 105 340 000	51 341 000	4,9
2019	1 129 931 000	24 591 000	2,2
2020	1 156 702 000	26 771 000	2,4
2021	1 202 997 000	46 295 000	4,0
2022	1 264 153 000	61 156 000	5,1

På basis av tabellen kan det konstateras att indrivningsresultatet har ökat varje år med undantag av 2016 och 2017. Ökningen av indrivningsresultatet har under de senaste tio åren varit i genomsnitt 2,3 procent per år. Utsökningsverket genomgick en omfattande strukturreform i slutet av 2020, varefter den årliga ökningen har varit cirka 4–5 procent. Utsökningsverket har under åren efter strukturreformen fortsatt att målmedvetet utveckla sina informationssystem och arbetsmetoder, och därför kan det antas att indrivningsresultatet skulle ha fortsatt att öka också 2023 om inga lagstiftningsändringar gjorts. Även den allmänna höjningen av lönenivån ökar

indrivningsresultatet av utmätning av lön. Med tanke på tidigare år innebär en måttlig ökning på tre procent att indrivningsresultatet skulle vara cirka 38 miljoner euro högre än 2022. Om ökningen är fem procent, skulle indrivningsresultatet vara cirka 63 miljoner euro högre än indrivningsresultatet för 2022. På basis av statistikuppgifterna för juli 2023 verkar en ökning inte uppnås, vilket till stor del antagligen uttryckligen beror på höjningen av det skyddade beloppet.

Vid bedömningen av konsekvenserna kan hänsyn tas till hur antalet utsökningsärenden och utsökningsgäldenärer utvecklats under 2023, eftersom även dessa faktorer kan inverka på indrivningsresultatet. Fram till utgången av augusti 2023 hade 9,2 procent färre utsökningsärenden anhängiggjorts än under motsvarande tidpunkt året innan. Däremot har utsökningsärenden anhängiggjorts för 15,8 procent fler gäldenärer än året innan, dock så att antalet olika gäldenärer har ökat med endast 0,4 procent. Fram till utgången av augusti 2023 har 4,7 procent fler utsökningsärenden behandlats än året innan. Statistikuppgifterna om utsökningen tyder på att utsökningsärenden under 2023 har behandlats snabbare än tidigare och borgenärerna snabbare än tidigare har fört sina fordringar på nytt för indrivning genom utsökning. Det finns också tecken på att antalet passivregistreringar av fordringar eventuellt har ökat, vilket i sin tur har kunnat bidra till att antalet anhängiggjorda utsökningsärenden har minskat. Som helhet sett verkar det inte ha skett sådana förändringar i antalet ärenden och gäldenärer under 2023 som kan konstateras ha inverkat väsentligt på indrivningsresultatet. På basis av historiska uppgifter från en längre tid kan det också konstateras att det inte finns något klart samband mellan å ena sidan antalet ärenden och gäldenärer och å andra sidan indrivningsresultatet. Ökningen av indrivningsresultatet har varit relativt stabil under en tioårsperiod, även om i synnerhet antalet ärenden har varierat från år till år.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den bedömning av hur höjningen av det skyddade beloppet påverkar indrivningsresultatet som gjordes när den temporära lagen stiftades förmodligen stämmer i fråga om riktningen, även om den ligger lite i överkant. I och med lagstiftningssändringarna ökar indrivningsresultatet 2023 sannolikt inte med det belopp på cirka 40–60 miljoner euro som annars antagligen hade varit det mest troliga. Detta beror sannolikt till stor del på höjningen av det skyddade beloppet. Utifrån statistikuppgifterna kan det dessutom bedömas att indrivningsresultatet för 2023 eventuellt minskar med cirka 20 miljoner euro (cirka 1,75 miljoner euro i månaden) jämfört med året innan på grund av höjningen av det skyddade beloppet. Med stöd av vad som sagts ovan beräknas en förlängning av giltighetstiden för nivåhöjningen av det skyddade beloppet minska indrivningsresultatet med högst cirka 70 miljoner euro per år.

4.2.3 Konsekvenser för gäldenärernas och borgenärernas ställning

Den föreslagna nivåhöjningen av det skyddade beloppet minskar det belopp som utmäts av lönen för de gäldenärer vars nettoinkomster är högst två gånger det skyddade beloppet (gäldenärer som omfattas av inkomstgränsutmätning) och för en del av de gäldenärer vars nettoinkomster överstiger fyra gånger det skyddade beloppet (gäldenärer som omfattas av den strängaste beräkningsregeln). Utmätningen i fråga om dessa gäldenärer hålls permanent på en lägre nivå på motsvarande sätt som under den temporära lagens giltighetstid 2023. Nivåhöjningen av det skyddade beloppet inverkar däremot inte på de gäldenärer vars nettoinkomster även efter höjningen av det skyddade beloppet är mer än två gånger det skyddade beloppet och högst fyra gånger det skyddade beloppet. Av dessa gäldenärer vars nettoinkomster utmäts en tredjedel, och det skyddade beloppet inverkar således inte på beräkningen av deras utmätningsinnehållning.

Höjningen av det skyddade beloppet överför en del av de gäldenärer i fråga om vilka en tredjedel tidigare har utmätts till att omfattas av inkomstgränsutmätning, dvs. den mildaste beräkningsregeln. Under riksdagsbehandlingen av den temporära lagen uppskattade justitieministeriet att det

finns ca 8 000 sådana gäldenärer. Höjningen av det skyddade beloppet hjälper alltså på detta sätt också de utmätningsgäldenärer som har de lägsta inkomsterna i den mellersta inkomstklassen. Till övriga delar kan behoven hos gäldenärer med medelstora inkomster att få en lättnad i utmätningen beaktas genom att de utifrån grunder i varje enskilt fall beviljas fria månader och genom att utmätningens belopp begränsas.

Under riksdagsbehandlingen av den temporära lagen bedömde justitieministeriet för lagutskottet att efter höjningen av det skyddade beloppet kommer cirka 20 procent av utmätningsgäldenärerna att höra till den mellersta inkomstklassen, dvs. omfattas av en tredjedels utmätning, och att cirka 17 procent av utmätningsgäldenärerna inte kommer att påverkas av höjningen av det skyddade beloppet. Det har bedömts att efter höjningen av det skyddade beloppet omfattas cirka 79 procent av utmätningsgäldenärerna av den mildaste inkomstgränsutmätningen och endast cirka 1 procent av utmätningsgäldenärerna av den strängaste beräkningsregeln. Det har uppskattats att det finns cirka 2 000 gäldenärer som i och med höjningen av det skyddade beloppet övergår från den strängaste beräkningsregeln till att omfattas av en tredjedels utmätning. Vid beredningen av denna proposition finns det ännu inte tillgång till närmare uppgifter om vilka konsekvenserna är för gäldenärer med olika inkomstnivåer, och därför stöder sig propositionen på tidigare bedömningar.

I tabellen nedan presenteras närmare det månatliga utmätningens beloppet med olika nettointkomstbelopp och alternativa nivåer av det skyddade beloppet. Tabellen beskriver utmätningens beloppet för en gäldenär som inte försörjer någon. I kolumn 1 i tabellen anges för jämförelsens skull utmätningens beloppet 2022, då den temporära höjningen av det skyddade beloppet ännu inte trätt i kraft. I kolumn 2 i tabellen beskrivs utmätningens beloppet, om nivåhöjningen av det skyddade beloppet inte förlängs och det skyddade beloppet endast indexjusteras på normalt sätt 2024. Indexjusteringens belopp har uppskattats så att som indexpoängtal har använts poängtalet 1906, som beräknats på basis av levnadskostnadsindexet för juni 2023. Då uppgår det skyddade beloppet 2024 till 792,30 euro i månaden. I kolumn 3 i tabellen anges det utmätningens belopp som beräknats på basis av det skyddade beloppet enligt den föreslagna lagen och som alltså motsvarar utmätningens beloppet under den temporära lagens giltighetstid, dvs. 2023. I kolumn 4 i tabellen beskrivs utmätningens beloppet 2024, om nivåhöjningen av det skyddade beloppet förlängs på det föreslagna sättet och det skyddade beloppet indexjusteras. Det skyddade beloppet har i detta alternativ uppskattats till 974,10 euro i månaden med det ovannämnda poängtalet 1906 för indexjusteringen. I kolumn 5 jämförs kolumnerna 2 och 4, dvs. anges det hur mycket utmätningens beloppet förändras om det görs en nivåhöjning och indexjustering av det skyddade beloppet jämfört med ett alternativ där det skyddade beloppet endast indexjusteras. Kolumn 5 i tabellen beskriver således en uppskattning av den föreslagna lagens inverkan på olika inkomstnivåer.

Alla siffror i tabellen är i euro. De mörka horisontella linjerna anger var regeln för beräkning av utmätning har ändrats (inkomstgränsutmätning, utmätning med en tredjedel och progressiv utmätningsskala).

	1. Skyddat belopp 2022	2. Uppskattning av det indexjuste- rade skyddade beloppet 2024 utan nivåhöjning	3. Det föreslagna skyddade be- loppet enligt lagen (nivåhöjning har gjorts)	4. Uppskattning av det före- slagna skyd- dade beloppet 2024 (indexju- stering av det nivåhöjda be- loppet)	5. Förändring i utmättningsbe- loppet mellan in- dexjusterade be- lopp (euro/mån.)
	696 euro/mån.	792,30 euro/mån.	922,50 euro/mån.	974,10 euro/mån.	
Nettoin- komster	Utmättningsbelopp				
700	2,67	-	-	-	0,00
1000	202,67	138,47	51,67	17,27	-121,20
1300	402,67	338,47	251,67	217,27	-121,20
1600	533,33	533,33	451,67	417,27	116,07
1900	633,33	633,33	633,33	617,27	16,07
2100	700,00	700,00	700,00	700,00	0,00
2400	800,00	800,00	800,00	800,00	0,00
2700	900,00	900,00	900,00	900,00	0,00
3000	1100,80	1000,00	1000,00	1000,00	0,00
3300	1340,80	1161,04	1100,00	1100,00	-61,04
3600	1580,80	1401,04	1200,00	1200,00	-201,04
3900	1820,80	1641,04	1398,00	1301,68	-339,36
4200	2060,80	1881,04	1638,00	1541,68	-339,36
4500	2250,00	2121,04	1878,00	1781,68	-339,36
4800	2400,00	2361,04	2118,00	2021,68	-339,36
5100	2550,00	2550,00	2358,00	2261,68	-288,32

	1. Skyddat belopp 2022	2. Uppskattning av det indexjuste- rade skyddade beloppet 2024 utan nivåhöjning	3. Det föreslagna skyddade be- loppet enligt lagen (nivåhöjning har gjorts)	4. Uppskattning av det före- slagna skyd- dade beloppet 2024 (indexju- stering av det nivåhöjda be- loppet)	5. Förändring i utmättningsbe- loppet mellan in- dexjusterade be- lopp (euro/mån.)
	696 euro/mån.	792,30 euro/mån.	922,50 euro/mån.	974,10 euro/mån.	
5400	2700,00	2700,00	2598,00	2501,68	-198,32
5700	2850,00	2850,00	2838,00	2741,68	-108,32
6000	3000,00	3000,00	3000,00	2981,68	-18,32
6300	3150,00	3150,00	3150,00	3150,00	0,00

De gäldenärer för vilka det belopp som ska utmätas av inkomsterna minskar i och med nivåhöjningen får månatligen behålla mer medel jämfört med en situation där giltighetstiden för nivåhöjningen inte förlängs. De disponibla medlen ger dessa gäldenärer bättre förutsättningar att klara sina levnadskostnader. En höjning av det skyddade beloppet förlänger betalningstiden för utsökningsskulder och en förlängning av betalningstiden innebär oftast också att räntekostnaderna ökar. Om det belopp som utmätas av inkomsterna blir litet efter höjningen av det skyddade beloppet och gäldenären har annan utmättningsbar egendom, kan det ringa inflödet från utmätningen av inkomsterna också leda till att gäldenärens egendom utmätts och säljs för betalning av utsökningsskulden. Ur gäldenärernas synvinkel leder bibehållandet av en hög nivå på det skyddade beloppet således dels till att det belopp som gäldenären får behålla ökar och dels till att utmätningstiden förlängs och oftast till att räntekostnaderna stiger och i vissa fall till utmätning och försäljning av annan egendom.

Utsökningsverkets statistikuppgifter för 2023 stöder ovanstående uppskattningar. I slutet av juni 2023 var beloppet av de betalningar som influtit vid utmätning av lön 7,6 procent mindre än vid motsvarande tidpunkt året innan och antalet gäldenärer som var föremål för utmätning av lön 0,5 procent mindre. Antalet utmätningar av annat än periodisk inkomst ökade med 17,2 procent fram till utgången av juni jämfört med motsvarande tidpunkt året innan. De medel som inflöt från utmätningen av bankkonton och kontanta medel var i slutet av juni till och med 51,1 procent större än året innan. Statistikuppgifterna bekräftar uppfattningen om att en höjning av det skyddade beloppet minskar beloppet av de betalningar som inflyter från utmätning av lön, vilket leder till att beloppet av andra utmätningar ökar. Åtminstone ökningen av antalet utmätningar av bankkontomedel kan dock också påverkas av att verksamheten har effektiviserats under 2023 tack vare arbetet med att utveckla informationssystemen.

Den föreslagna lagändringen ökar antalet gäldenärer som i fortsättningen inte alls omfattas av utmätning. Om gäldenärens nettoinkomster understiger det skyddade beloppet och han eller hon inte har någon annan utmättningsbar egendom, konstateras gäldenären vara medellös i utsökningsförfarandet. Om en borgenär har begärt ett mer begränsat utsökningsförfarande än normalt

i enlighet med 3 kap. 105 § i utsökningsbalken, konstateras det att ett hinder för begränsad utsökning föreligger för en insolvent gäldenär. Uppgifter om konstaterade medellöshetshinder och hinder för begränsad utsökning ska lämnas till den som bedriver kreditupplysningsverksamhet för registrering i kreditupplysningsregistret. De uppgifter om betalningsstörningar som framgår av kreditupplysningsregistret kan för sin del försvåra till exempel möjligheterna att få en ny kredit eller ett nytt kreditkort, teckna en ny försäkring, ingå ett avbetalningsavtal, öppna ett nytt telefon- och nätabonnemang eller tillgången till en ny hyresbostad.

I TEAS-utredningen simulerades en reform där det skyddade beloppet höjs till samma nivå som garantipensionen för 2020, det vill säga till 834,52 euro. Med stöd av simuleringen bedömdes det att reformen ökar antalet personer som inte omfattas av utmätning och som är föremål för utsökning med cirka 8 000 personer jämfört med nuläget. I den nu föreslagna lagen höjs det skyddade beloppet till en högre nivå än i den simulerade modellen, vilket innebär att antalet personer som inte omfattas av utmätning kan bli något större än vad som nämns ovan.

Utifrån statistikuppgifterna för 2023 kan det konstateras att antalet betalningsanmärkningar till följd av utsökning har ökat betydligt under den temporära lagens giltighetstid. Fram till utgången av juni 2023 konstaterades sammanlagt 79 000 fler medellöshetshinder och hinder för begränsad utsökning än under motsvarande tidpunkt året innan, vilket innebär en ökning med 23,4 procent jämfört med året innan. Vid bedömningen av siffrorna bör det beaktas att flera hinder kan konstateras för en gäldenär, dvs. av antalet hinder och deras ökning kan man inte sluta sig till för hur många gäldenärer hinder har konstaterats. Statistikuppgifterna bekräftar dock uppfattningen om att en höjning av det skyddade beloppet klart ökar antalet betalningsanmärkningar.

Konsekvenserna av en betalningsanmärkning för en enskild gäldenär beror bland annat på om det är fråga om personens första betalningsanmärkning eller om personen redan tidigare har förlorat sin kreditvärdighet. Konsekvenserna är störst när det ännu inte finns några tidigare betalningsanmärkningar. För att bedöma dessa konsekvenser har utsökningsregistrets uppgifter om hinder granskats närmare. Utifrån granskningen kan det konstateras att det i materialet finns 39 735 personer för vilka det gjorts en anteckning om medellöshetshinder eller hinder för begränsad indrivning under 2023, men inte under de föregående åren 2021 och 2022 (granskningen har gjorts fram till den 3 september 2023). På motsvarande sätt finns det 33 122 gäldenärer för vilka det har konstaterats medellöshetshinder eller hinder för begränsad indrivning fram till den 3 september 2022, men inte under de föregående åren 2020 och 2021, dvs. cirka 6 600 färre gäldenärer än 2023. Det ökade antalet beror sannolikt till stor del på höjningen av det skyddade beloppet och kan antas beskriva den grupp gäldenärer som i och med höjningen av det skyddade beloppet inte längre har omfattats av utmätning. Antalet ligger också i linje med den ovannämnda bedömning som gjorts i TEAS-utredningen.

Vid bedömningen av betalningsanmärkningarnas konsekvenser finns det skäl att notera att man vid den ovannämnda granskningen endast har kunnat beakta betalningsanmärkningar som beror på medellöshetshinder och hinder för begränsad indrivning. I kreditupplysningsregistret registreras uppgifter om betalningsförsummelser också bland annat på basis av borgenärernas och domstolarnas anmälningar. När den fordran som drivs in genom utsökning är en ostridig privaträttslig fordran, har domstolens dom redan lett till att gäldenären fått en betalningsanmärkning. Konsekvenserna av en betalningsanmärkning på grund av utsökning kan då bedömas vara mindre. Av de anhängiggjorda utsökningsärendena är cirka 33 procent privaträttsliga fordringar, så en betydande del av gäldenärerna kan bedömas ha en betalningsanmärkning redan innan utsökningsärendena blir anhängiga.

Ur borgenärernas synvinkel innebär propositionen att en del av borgenärerna får betalning för sina fordringar enligt en långsammare tidsplan än för närvarande. Den höjning av det skyddade belopp som simulerats i TEAS-utredningen förlänger enligt kalkylen i utredningen skuldbetalningstiden i fråga om medianen med 2,4 månader. Det bör dock noteras att den stigande dröjsmålsräntans inverkan på utmätningstiden inte har beaktats i kalkylerna i TEAS-utredningen och att det skyddade beloppet i den simulerade modellen var klart mindre än vad som nu föreslås. På basis av TEAS-utredningen kan man dock bedöma att förlängningen av betalningstiden är i fråga om medianen högst några månader.

En förlängning av betalningstiden för skulden skulle inte i samtliga fall innebära en slutlig förlust för borgenären, utan att skuldbetalningen flyttas fram till en senare tidpunkt. I de fall där skulden eller utsökningsgrunden för skulden hinner preskriberas innan skulden betalas i sin helhet, innebär en höjning av det skyddade beloppet också som helhet att det inflyter ett mindre utmätningssbelopp för fordran. Preskriptionstiden för en utsökningsgrund är enligt huvudregeln 15 år och den slutliga preskriptionstiden för en skuld 20 år. I förhållande till dessa tidsfrister för privaträttsliga skulder kan en förlängning av betalningstiden anses skälig för borgenärerna. Preskriptionstiden för offentligrättsliga fordringar, såsom skatter, kommunala avgifter och böter, är fem år. När det gäller dessa fordringar är det mer sannolikt att senareläggningen av möjligheten att få betalning på grund av en höjning av det skyddade beloppet skulle leda till att fordran inte hinner drivas in helt innan den preskriberas.

För att bedöma förlängningen av betalningstiden kan man också granska hur den genomsnittliga handläggningstiden för utsökningsärenden utvecklats 2023. I slutet av juni var den genomsnittliga handläggningstiden 9,4 månader, vilket innebär en halv månad längre handläggningstid än vid motsvarande tidpunkt året innan (8,9 månader). På basis av den genomsnittliga handläggningstiden kan man inte direkt uppskatta den genomsnittliga betalningstiden. Handläggningstiden påverkas också av många andra faktorer utöver höjningen av det skyddade beloppet. Höjningen av det skyddade beloppet medför å ena sidan att betalningstiderna för vissa utsökningsärenden förlängs, å andra sidan att handläggningstiderna förkortas för sådana ärenden där gäldenären konstateras ha blivit medellös till följd av det höjda skyddade beloppet. Eftersom handläggningstiden 2023 dock har hållit sig relativt nära den tidigare nivån, kan det bedömas att höjningen av det skyddade beloppet har en ganska måttlig inverkan på den tid inom vilken borgenärerna får in betalningen.

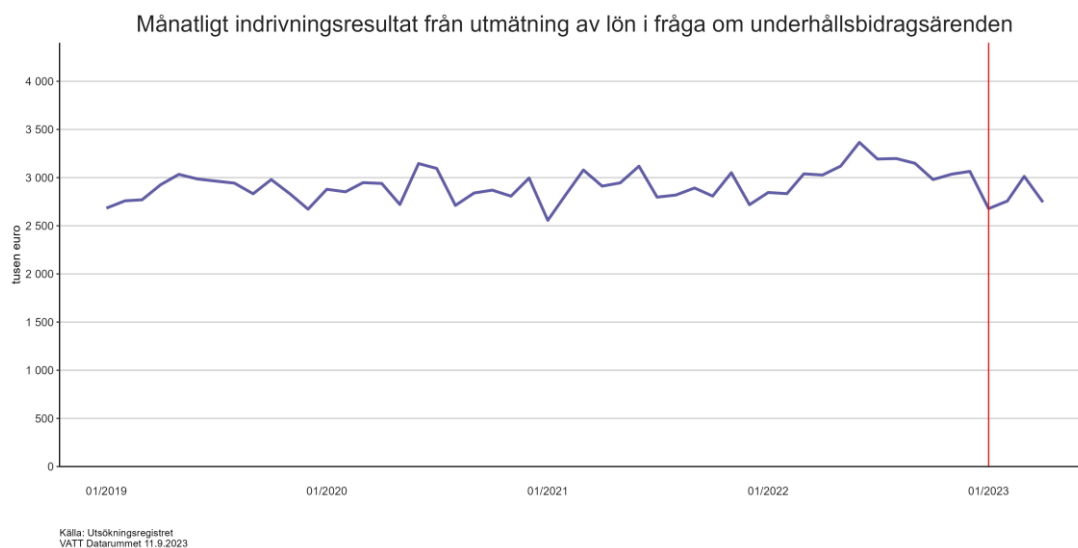
Vid bedömningen av reformens konsekvenser för borgenärerna bör det slutligen noteras att det finns många slags utsökningsborgenärer. Utöver kommersiella aktörer och offentligrättsliga borgenärer ansöker bland annat privatpersoner om verkställighet för att få betalning för en fordran som grundar sig på avtal eller på brott eller skadestånd. Bestämmelserna om det skyddade beloppet och utmätningens belopp är desamma oberoende av vilken slags skuld som drivs in vid utsökning eller om till exempel en annan fysisk person är borgenär. Det enda undantaget från denna bestämmelse utgörs av underhållsbidragsskulder, för vilka utsökningsbalken innehåller strängare bestämmelser mot gäldenären. Till exempel enligt 4 kap. 54 § 1 mom. i utsökningsbalken får ett större belopp än det regelmässiga beloppet utmätas av gäldenärens inkomster, om indrivningen gäller ett sådant underhållsbidrag för barn eller motsvarande skadestånd som förfaller fortlöpande (*löpande underhållsbidrag*). Detta förfarande kan tillämpas om en större utmätning behövs för att betala det underhållsbidrag som motsvarar lönebetalningsperioden. Om det utöver ett löpande underhållsbidrag vid indrivning finns tidigare förfallna underhållsbidrag eller andra fordringar, får det regelmässiga utmätningssbeloppet överskridas med högst det underhållsbidragsbelopp som motsvarar lönebetalningsperioden. Gäldenären ska dock alltid få behålla minst en tredjedel av lönen och det skyddade beloppet får inte utmätas. Den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet kan således också minska utmätningssbeloppet

från underhållsbidragsskulder, även om utmätningsregeln enligt 4 kap. 54 § i utsökningsbalken, som är strängare för gäldenären, tillämpas.

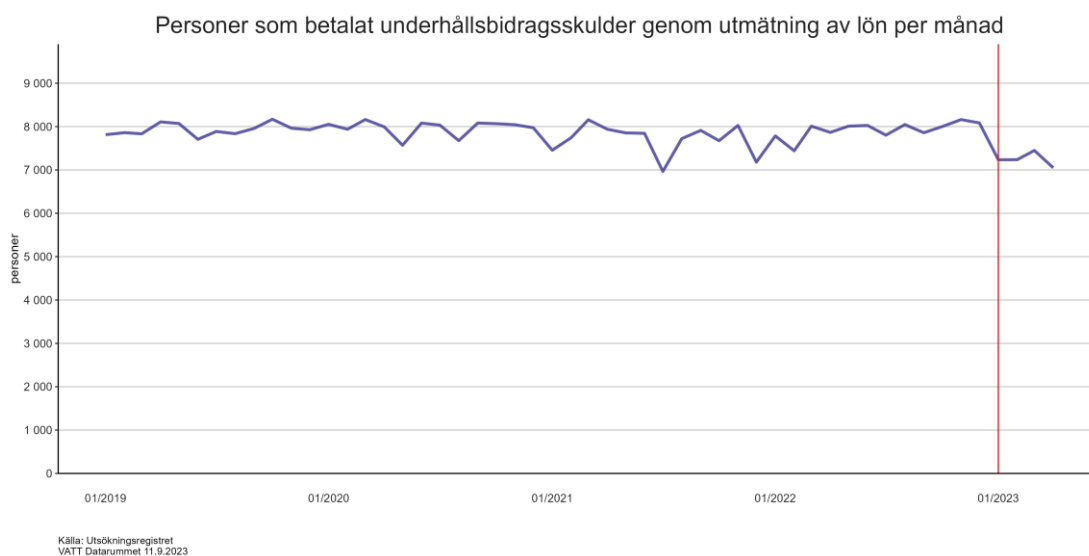
På basis av uppgifterna i utsökningsregistret har det gjorts en noggrannare granskning av de betalningar som redovisats för underhållsbidragsskulder och skadeståndsskulder och av gäldenärer som gjort sådana betalningar. Man har haft till förfogande utsökningsregistrets uppgifter fram till april 2023.

Utifrån granskningen kan det konstateras att indrivningsresultatet av utmätning av lön i fråga om underhållsbidragsskulderna år 2023 mellan januari och april var 4,7 procent (cirka 550 000 euro) mindre än vid motsvarande tidpunkt 2022. Den beräknade minskningen av indrivningsresultatet på årsnivå kan således vara cirka 1,65 miljoner euro. År 2022 var underhållsbidragsskuldernas andel av hela indrivningsresultatet cirka 51 miljoner euro.

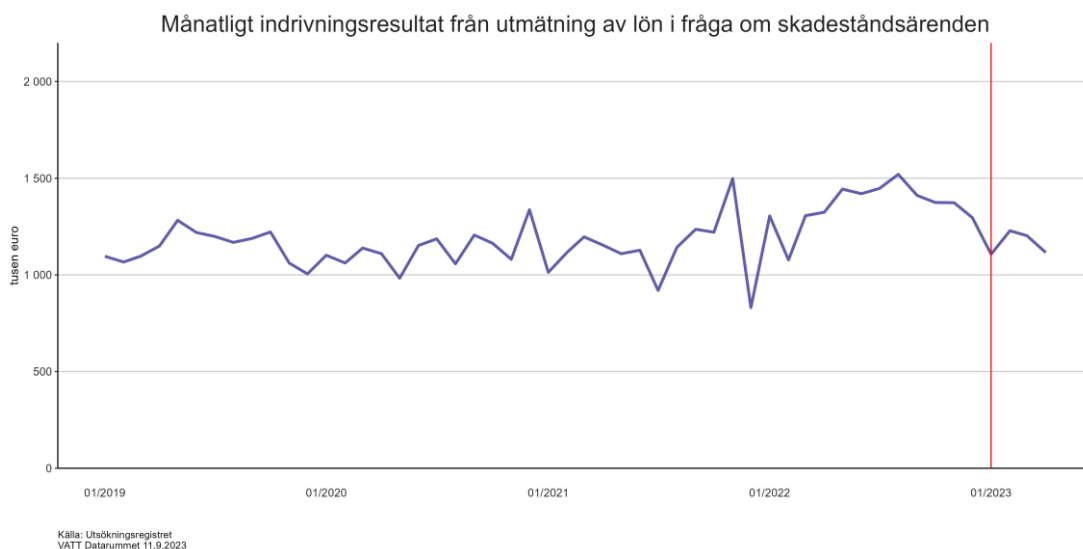
I följande graf presenteras det månatliga indrivningsresultatet av utmätning av lön i fråga om underhållsbidragsskulder från och med januari 2019. Av grafen framgår att höjningen av det skyddade beloppet har minskat indrivningsresultatet av utmätning av lön, men på längre sikt är förändringen inte särskilt dramatisk.

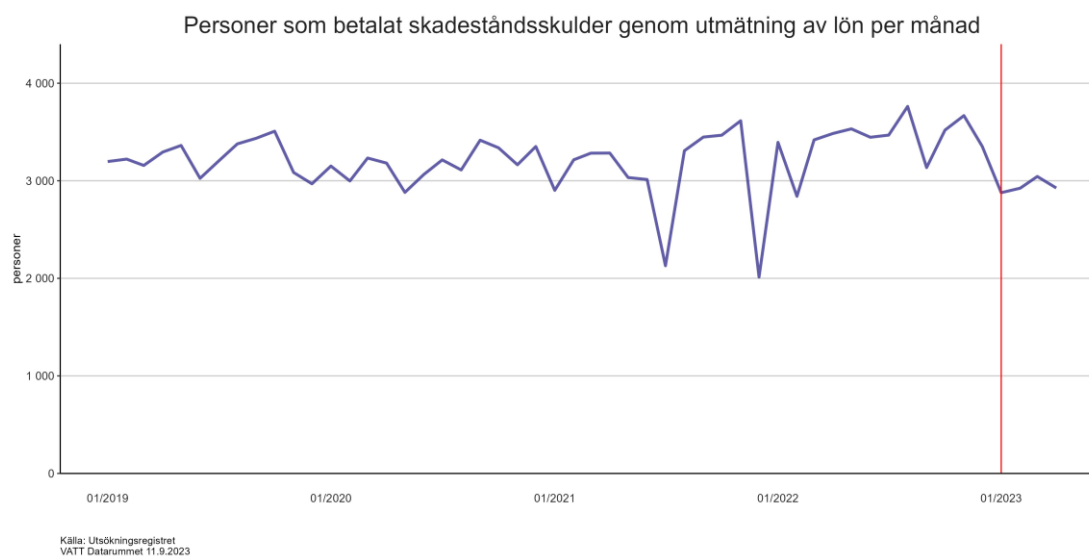
Också antalet gäldenärer som betalat underhållsbidragsskuld genom utmätning av lön har minskat i början av 2023, vilket visar att en del av gäldenärerna i underhållsbidragsärenden till följd av höjningen av det skyddade beloppet inte längre omfattas av utmätning. Till denna del är konsekvensen större än den ovan beskrivna konsekvensen för indrivningsresultatet. I början av 2023 betalade i genomsnitt omkring 7 200 personer per månad underhållsbidragsskulder genom utmätning av lön, medan antalet under motsvarande period 2022 var omkring 7 800 personer per månad. I följande graf presenteras antalet personer per månad som betalat underhållsbidragsskulder genom utmätning av lön från och med januari 2019.

För skadeståndsärenden flöt det i början av 2023 in 7,2 procent mindre (360 000 euro) från utmätning av lön än under motsvarande tidpunkt 2022. I följande graf presenteras det månatliga indrivningsresultatet av utmätning av lön i fråga om skadeståndsärenden från och med januari 2019.

Också antalet gäldenärer som gjort betalningar för skadeståndsärenden har minskat efter det att det skyddade beloppet höjdes. I början av 2023 betalade i genomsnitt omkring 2 900 personer per månad skadeståndsskulder genom utmätning av lön, medan antalet under motsvarande period 2022 var omkring 3 300 personer per månad. I följande graf presenteras antalet personer per månad som betalat skadeståndsskulder genom utmätning av lön från och med januari 2019.

I varje enskilt fall är konsekvenserna av höjningen av det skyddade beloppet för borgenären och gäldenären beroende av hur stora gäldenärens inkomster är. Inverkan av det utmätningens belopp som flyter in per månad på olika inkomstnivåer har beskrivits i tabellen ovan.

4.2.4 Konsekvenser för sysselsättningen

I TEAS-utredningen bedömdes vilka konsekvenser en höjning av det skyddade beloppet har för sysselsättningen. Även om den nu föreslagna höjningen av det skyddade beloppet är större än i den simulerade modellen, kan bedömningen av konsekvenserna för sysselsättningen anses vara av betydelse också med tanke på den föreslagna reformen. Enligt utredningen kan den simulerade höjningen av det skyddade beloppet ha en sysselsättningseffekt på cirka 300–700 personer, men en förlängning av utmätningstiden till följd av reformen skulle nästan omintetgöra den positiva omedelbara effekten. Slutsatsen av utredningen är att sysselsättningseffekterna av en höjning av det skyddade beloppet endast är tillfälliga och små. På basis av slutsatserna i TEAS-utredningen kan det konstateras att höjningen av nivån på det skyddade beloppet inte bedöms ha någon betydande inverkan på sysselsättningen.

4.2.5 Konsekvenser för kreditmarknaden

En höjning av det skyddade beloppet kan inverka på beviljandet av krediter. Kreditgivarnas möjligheter att vid behov få avtalsenlig betalning av gäldenären genom utsökning försämrars när det skyddade beloppet är högre. En ökad kreditrisk kan leda till att beviljandet av krediter och kraven på säkerheter skärps samt till att kreditpriset stiger. Denna konsekvens kan beröra även andra än utsökningsgäldenärer. Med all sannolikhet kommer konsekvenserna att beröra i synnerhet låginkomsttagare, vars inkomster efter höjningen av det skyddade beloppet inte längre kan utmätas eller i fråga om vilka beloppet av utmätning av inkomsterna blir mycket litet.

4.2.6 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheternas verksamhet

4.2.6.1 Konsekvenser för statens inkomster av utsökningsavgifter

Inkomsterna av utsökningsavgifterna består till stor del av tabellavgifter som tas ut hos gäldenärerna och som dras av från gäldenärens betalningar samt av redovisningsavgifter som tas ut hos borgenärerna och som dras av från de betalningar som redovisas till borgenärerna vid utsökning. Förhållandet mellan beloppet av inkomsterna av utsökningsavgifter och beloppet av indrivningsresultatet är mycket stabilt. Åren 2013–2022 uppgick beloppet av inkomsterna av utsökningsavgifter till 7,0–7,4 procent av indrivningsresultatet, och det genomsnittliga relationstalet var 7,3 procent.

I avsnitt 4.2.2 Konsekvenser för indrivningsresultatet bedömdes det att en permanent höjning av det skyddade beloppet minskar indrivningsresultatet med högst 70 miljoner euro per år. På basis av historiska uppgifter kan det uppskattas att en minskning av indrivningsresultatet med 70 miljoner euro kalkylmässigt skulle innebära en minskning av inkomsterna av utsökningsavgifter med cirka 5,1 miljoner euro per år ($0,073 * 70$ miljoner euro).

Uppskattningen ovan är kalkylmässig och beskriver den uppskattade effekten av ändringen jämfört med en hypotetisk situation där giltighetstiden för nivåhöjningen av det skyddade beloppet inte förlängs. Uppskattningen innebär inte att inkomsterna av utsökningsavgifter minskar med 5,1 miljoner euro jämfört med till exempel inkomsterna av utsökningsavgifter 2022. Trots den nivåhöjning av det skyddade beloppet som var i kraft 2023 är inkomsterna av utsökningsavgifterna i slutet av juni 2023 till och med på en något högre nivå än vid motsvarande tidpunkt året innan. Saken påverkas dels av att indrivningsresultatet har hållits nära 2022 års nivå, dels av att antalet utmätningar av bankkonton har ökat klart 2023.

I budgeten för 2023 och i rambeslutet för statsfinanserna 2024–2027 beräknas inkomsterna av utsökningsavgifter uppgå till 82 miljoner euro per år (moment 12.25.20 Utsökningsavgifter). I regeringens proposition om en andra tilläggsbudget för 2023 föreslås det att inkomstposten för utsökningsavgifterna höjs till 84 miljoner euro. I budgetpropositionen för 2024 beräknas inkomsterna av utsökningsavgifter uppgå till 82 miljoner euro. Åren 2019–2021 uppgick de inkomsta utsökningsavgifterna till cirka 83–84 miljoner euro per år och år 2022 till mer än 91 miljoner euro. Även om inkomsterna av utsökningsavgifter skulle minska i och med den föreslagna nivåhöjningen av det skyddade beloppet, inverkar propositionen inte på inkomstposten i budgetförslaget för 2024, eftersom inkomstposten är på en relativt låg nivå.

4.2.6.2 Konsekvenser för det indrivningsresultat som redovisas till offentligrättsliga borgenärer

En del av indrivningsresultatet avräknas på borgenärernas fordringar och en del på de tabellavgifter för utsökning som tas ut hos gäldenärerna. Den andel som ska avräknas på tabellavgifterna har av hävd varit cirka fem procent av det belopp som inflyter från resultatet av indrivning av lön. På denna grund kan det bedömas att höjningen av det skyddade beloppet innebär att den andel som avräknas på borgenärernas fordringar minskar som helhet med högst cirka 66,5 miljoner euro ($0,95 * 70$ miljoner euro) per år.

Den andel av indrivningsresultatet som redovisas för offentligrättsliga skulder har varierat något från år till år, men har i regel varit cirka 36 procent. Utifrån detta kan det uppskattas att de betalningar som inflyter till offentligrättsliga skulder via utsökning minskar med uppskattningsvis cirka 24 miljoner euro ($0,36 * 66,5$ miljoner euro). Den andel som ska redovisas till staten kan inte exakt särskiljas i Utsökningsverkets statistik, men det kan grovt uppskattas att statens

andel av Utsökningsverkets totala indrivningsresultat är cirka 30 procent. Det indrivningsresultat som ska redovisas till staten beräknas därmed kalkylmässigt minska med cirka 20 miljoner euro ($0,3 * 66,5$ miljoner euro) per år.

4.2.6.3 Konsekvenser för Utsökningsverkets arbetsmängd och anslagsbehov

Den föreslagna lagändringen bedöms som helhet öka Utsökningsverkets arbetsmängd under de kommande åren. I de fall då gäldenären konstateras medellös till följd av det förhöjda skyddade beloppet, minskar det arbete som hänför sig till indrivning och redovisning av medel. Också i dessa fall kommer arbete dock fortfarande att orsakas av anhängiggörandet av ärendet, utredningen av gäldenärens inkomster och egendom samt konstaterandet av medellöshetshinder. I en betydligt större del av fallen konstateras gäldenären inte vara medellös, utan indrivningstiden förlängs till följd av höjningen av det skyddade beloppet. En förlängning av indrivningstiden innebär extra arbete för utmätningmännen bland annat i form av ökade kontakter, begäranden som framförs under den tid ärendet är anhängigt samt eventuellt också i någon mån som klagomål och besvär. När antalet anhängiga ärenden ökar, försämras möjligheterna att få arbetet under kontroll. I vissa ärenden kan ett litet utmätninginflöde från periodisk inkomst leda till realisering av egendom, vilket i fråga om arbetsmängd är en mycket arbetskrävande åtgärd i utskökningsförfarandet. Till denna del drabbar den ökade arbetsmängden de utskökningsöverinspektörer och häradsfogdar som arbetar inom omfattande verkställighet och specialverkställighet. Ett högre skyddat belopp leder till att makar i högre grad ska beaktas som personer som gäldenären försörjer, vilket alltid förutsätter att utmätningmannen från fall till fall utreder situationen på basis av den utredning som gäldenären lämnat in.

Enligt uppskattning är den tilläggsresurs som krävs för skötseln av ovannämnda tilläggsarbete sammanlagt fem förrättningsmän. Resursen motsvarar en ökning av arbetsmängden med cirka en procent. Avsikten är att cirka 70 procent av utskökningsärendena ska skötas vid basverkställighet av utskökningsinspektörer och cirka 30 procent vid omfattande verkställighet av utskökningsöverinspektörer. På grundval av fördelningen av mängden ärenden beräknas det att det som förrättningsmän för att hantera den ökade arbetsmängden behövs tre utskökningsinspektörer, med en totalkostnad på cirka 195 000 euro, och två utskökningsöverinspektörer, med en totalkostnad på cirka 190 000 euro. I kostnaderna har utöver löneutgifterna beaktats 5 000 euro/årsverke i personrelaterade avgifter vid servicecentren. Kostnaderna för den personalresurs som sammanlagt behövs är således 385 000 euro per år. Utgifterna hänför sig till moment 25.20.01 Utsökningsverkets och konkursbevakningens omkostnader i statsbudgeten. Genomförandet av lagändringen kräver nämnda tilläggsanslag, som det ska beslutas om när det fattas beslut om budgeten för 2024.

Den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet förutsätter inga kostsamma ändringar i Utsökningsverkets informationssystem Uljas.

4.2.6.4 Konsekvenser för utgifterna för utkomststödet och antalet utkomststöds klienter

En höjning av det skyddade beloppet kan minska utgifterna för utkomststödet och minska antalet utkomststöds klienter. Vid prövningen av utkomststöd beaktas av sökandens eller en familjemedlems inkomster som är föremål för utskökningsendast den del som återstår efter avdrag för utskökningsinnehållningen. Som inkomster beaktas alltså endast den del av inkomsterna som personen de facto får behålla. Om de inkomster som sökanden eller hans eller hennes familjemedlemmar får behålla ökar i och med höjningen av det skyddade beloppet, minskar beloppet av det utkomststöd som betalas till sökanden. Om de disponibla inkomsterna ökar tillräckligt, kan det hända att sökanden inte längre över huvud taget har rätt till utkomststöd. I TEAS-utredningen utreddes det att beroende på åldersgrupp får i genomsnitt 20–50 procent av dem som är

föremål för utsökning utkomststöd under året. Det är dock klart mer sällsynt att få utkomststöd när en person kan amortera sina skulder av periodisk inkomst. Endast ett fåtal personer vars periodiska inkomst utmäts får utkomststöd. Således bedöms konsekvenserna för utgifterna för utkomststödet och antalet utkomststöds klienter inte vara särskilt stora.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Ett alternativ som bedömdes vid beredningen var att utfärda bestämmelser om höjning av det skyddade beloppet genom en temporär lag. Avsikten är att under pågående regeringsperiod förenkla utmätningen av inkomster, dvs. reformera bestämmelserna om utmätning av inkomster i sin helhet. I samband med den beredningen kommer nivån på det skyddade beloppet och ett rättvist utmätningensbelopp att bedömas på nytt i alla inkomstklasser. Avsikten är att nivån på det skyddade beloppet för 2023 ska förbli indexjusterad tills det har föreskrivits om nya beräkningsregler. Den exakta tidsplanen för genomförandet av totalreformen är ännu öppen i detta skede, och den giltighetstid som behövs för en temporär lag är således oklar. En temporär lag som stiftats för en alltför kort tid medför extra arbete såväl vid justitieministeriet som i riksdagen, eftersom giltighetstiden för den temporära lagen vid behov måste förlängas genom nya lagstiftningsändringar. Temporära lagar som är i kraft en kort tid skulle orsaka osäkerhet i synnerhet för gäldenärer för vilka kännedomen om nivån på det skyddade beloppet är av avgörande betydelse för deras försörjning och planering av ekonomin. För att lagstiftningsresurserna effektivt ska kunna användas för beredningen av totalreformen och för att rättsläget ska vara klart under beredningen föreslås det att höjningen av det skyddade beloppet ska föreskrivas genom en lag som gäller tills vidare.

Vid beredningen har man dessutom bedömt ett alternativ där det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens del fastställs till det föreslagna beloppet, men inga årliga indexjusteringar av beloppet genom förordning av justitieministeriet görs. Endast det skyddade belopp som beräknas för en person som gäldenären försörjer och för vilket det inte föreslås någon nivåförhöjning skulle indexjusteras. Det alternativets konsekvenser för indrivningsresultatet och inkomsterna av utsökningsavgifter skulle vara mindre än i den föreslagna lagändringen, eftersom det skyddade beloppet förblir på en lägre nivå. Också antalet gäldenärer som inte skulle omfattas av utmätning av inkomster och därmed antalet betalningsanmärkningar skulle vara mindre. I fråga om detta har det dock inte ansetts ändamålsenligt att ändra den länge gällande lagstiftningen, enligt vilken de skyddade beloppen är bundna till förändringar i folkpensionsindex. Det är motiverat att det skyddade beloppet även under kommande år vid behov förändras i enlighet med utvecklingen av levnadskostnaderna. Därför har man vid beredningen stannat för att föreslå ett alternativ där både det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens egen del och det skyddade belopp som beräknas för den som gäldenären försörjer indexjusteras årligen.

5.2 Lagstiftningen i utlandet

Bestämmelserna om verkställighet är bundna till utsökningsorganisationen i den berörda staten. I vissa europeiska länder är domstolarnas ställning central också vid verkställigheten, och i andra länder sköts verkställigheten av privata aktörer. I Sverige är utsökningen liknande som i Finland, men bland annat i systemen för utmätning av lön finns det stora skillnader mellan länderna.

I Sverige beaktas gäldenärsspecifika utgifter vid utmätning av lön i större utsträckning än i Finland. Beräkningen av det belopp som ska utmäts är inte schematisk på samma sätt som i Finland, utan utmätningensbeloppet påverkas till exempel av gäldenärens faktiska boendekostnader,

om gäldenären lägger fram en utredning om dem. Sverige har inget motsvarande system med skyddade belopp som Finland, utan gäldenärernas personliga omständigheter beaktas i större utsträckning vid beräkningen av utmätningens belopp. Därmed är det inte möjligt att göra en jämförelse mellan länderna i fråga om belopp som ska undantas utmätning.

6 Remissvar

Utlåtanden om utkastet till regeringsproposition begärdes på det sätt som beskrivs i avsnitt 1.2 *Beredning*. Det kom in 23 utlåtanden i vilka det tas ställning till utkastet till proposition. Dessutom meddelade nio remissinstanser att de inte har något att yttra i frågan. Utlåtandena och ett sammandrag av dem kan läsas i den offentliga tjänsten på adressen <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskoden [OM056:00/2023](https://oikeusministerio.fi/sv/projekt-och-lagberedning).

Remissvaren varierar. Största delen av de remissinstanser som tog ställning till utkastet till proposition antingen understöder propositionen eller har åtminstone inga tydliga invändningar mot den. Flera remissinstanser ser dock inte en höjning av det skyddade beloppet som ett idealiskt sätt och är oroad över höjningens negativa konsekvenser, såsom för att det belopp som inflyter genom utsökning ska minska, betalningstiderna för utsökningsskulder förlängas, räntekostnaderna öka, betalningsanmärkningarna öka samt för konsekvenserna för priset på och tillgången till krediter. Garantistiftelsen sr. fäster dessutom uppmärksamhet vid att medelinkomsttagarna inte omfattas av fördelarna med det höjda skyddade beloppet, trots att de ökande kostnaderna för boendet och övriga ökande kostnader drabbar alla inkomstklasser. Mest kritiskt till propositionen förhåller sig Suomen Perimistoimistojen Liitto ry och professor Tuula Linna.

Suomen Perimistoimistojen Liitto ry anser att den lagändring som trädde i kraft 2023 och som ökade antalet fria månader för gäldenärer redan i sig har betydande konsekvenser för borgenärerna och har ökat borgenärernas slutliga kreditförluster. Enligt föreningen skulle indexjusteringen av det skyddade beloppet räcka till för att täcka gäldenärernas behov med anledning av de ökade levnadskostnaderna. I synnerhet borgenärer som är små företag har lidit av situationer där man från gäldenärerna inte får in betalningar genom utsökning. Suomen Perimistoimistojen Liitto ry är oroad för att förslaget ska ge utsökningsskulder en signal om att det inte är nödvändigt att betala ens en utsökningsskuld. Föreningen anser att borgenärsskyddet och egendomsskyddet har glömts bort i propositionen och att det inte har gjorts någon tillräcklig konsekvensbedömning.

Professor Tuula Linna konstaterar att propositionens syfte är motiverat, men att den valda metoden inte är lyckad. Höjningen av det skyddade beloppet leder till att utsökningen på ett orättvist sätt lindras även för gäldenärer med höga inkomster. När det gäller konsekvensbedömningen fäster Linna för det första uppmärksamhet vid att det i utkastet till proposition inte har gjorts en ordentlig bedömning av vad en betydande ökning av antalet betalningsanmärkingar skulle innebära. För det andra anser Linna att man vid bedömningen av konsekvenserna för indrivningsresultatet också bör beakta förändringarna i antalet ärenden och gäldenärer. Det är viktigt att veta hur stor inverkan höjningen av det skyddade beloppet har på så kallade svaga borgenärsgupper, såsom borgenärer i underhållsbidragsärenden, brottsoffer och andra som får skadestånd. Även riksdagens biträdande justitieombudsman konstaterar att det vid den fortsatta beredningen av ärendet finns skäl att närmare bedöma grunderna för och godtagbarheten av en höjning av det skyddade beloppet samt hur konsekvenserna för gäldenärer i olika inkomstklasser avviker från varandra. Konsekvensbedömningen och motiveringen har kompletterats vid den fortsatta beredningen i den utsträckning det har varit möjligt på basis av fakta.

Finlands näringsliv rf, professor Tuula Linna och Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry framför att utvecklandet av modellen med fria månader skulle vara eller kunde vara ett

bättre sätt att utveckla utmätningssystemet. Linna konstaterar att fria månader kan ges gäldenärer redan under det första utmätningsåret. Även riksdagens biträdande justitieombudsman anser det motiverat att göra en mer omfattande bedömning av om de syften som presenteras i propositionsutkastet och som i sig är motiverade kan uppnås med andra, eventuellt mindre schablonmässiga och därmed bättre riktade metoder.

Professor Tuula Linna, Garantistiftelsen och Utsökningsverket föreslår att man ska överväga att förlänga giltighetstiden för höjningen av det skyddade beloppet genom en temporär lag. Det som talar för en temporär lag är enligt remissinstanserna de negativa konsekvenserna av höjningen av det skyddade beloppet och det att konsekvenserna ännu inte kan verifieras tillräckligt på basis av den korta uppföljningstiden. Även Häradsfogdarna i Finland rf konstaterar å ena sidan att det att konsekvenserna är okända talar för att höjningen ska förlängas temporärt, men å andra sidan att det är oändamålsenligt att ständigt ändra bestämmelserna om utmätning av periodisk inkomst. Finlands näringsliv rf och Finanssiala ry betonar att det föreslagna rättsläget inte får vara bestående, eftersom den valda lösningen inte är idealisk. Många remissinstanser anser det vara viktigt att arbetet med att reformera utmätningen av inkomster fortsätter och att heltäckande konsekvensbedömningar görs i samband med totalreformen. I utlåtandena återkommer även kommentaren om vikten av rådgivning och hänvisning till tjänster för gäldenärer.

Rädda Barnen rf föreslår att man överväger att höja det skyddade beloppet också för gäldenärens egna barn och makes barn som han eller hon försörjer. Vid den fortsatta beredningen har det konstaterats att det inte finns något behov av den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet, eftersom höjningen av det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens egen del också påverkar de gäldenärer som har en make, egna barn eller makens barn som de försörjer.

Häradsfogdarna i Finland rf, Finlands Utsökningsöverinspektörer och -inspektörer rf och Utsökningsverket fäster uppmärksamhet vid att propositionen inverkar på Utsökningsverkets arbetsmängd och därmed resursbehov. Remissinstansernas uppskattningar av resursbehovet och kostnaderna för det motsvarar det som föreslås i regleringspropositionen.

Utifrån remissvaren har motiveringen till regeringspropositionen kompletterats, men inga ändringar har gjorts i lagförslaget. Före ingången av 2024 är det inte möjligt att utöver höjningen av det skyddade beloppet bereda och tekniskt genomföra mer komplicerade reformer, såsom betydande ändringar i bestämmelserna om fria månader. I stället för punktreformer bör lagstiftningsresurserna användas för beredningen av en totalreform, för vilket det ska reserveras tillräckligt med tid. Genom att förlänga giltighetstiden för höjningen av det skyddade beloppet blir rättsläget stabilt och säkerställs det att gäldenärerna klarar sig under den tid totalreformen bereds.

7 Specialmotivering

4 kap. Utmätning

48 §. Skyddat belopp. Det föreslås att 1 mom. ändras så att det skyddade belopp som föreskrivs för gäldenärens egen del stiger till 30,75 euro per dag. I fråga om make, egna barn och makens barn som gäldenären försörjer föreslås det att det skyddade beloppet stiger till 8,99 euro per dag. De skyddade beloppen motsvarar de gällande beloppen under 2023. Det skyddade beloppet ska beräknas på samma sätt som tidigare, dvs. fram till nästa löneutbetalningsdag och så att en månad anses ha 30 dagar. Det skyddade belopp som beräknas för gäldenärens egen del är således 922,50 euro i månaden. Om gäldenären till exempel försörjer två barn, är det skyddade beloppet 1 461,90 euro i månaden.

Det föreslås att 2 mom. ska innehålla motsvarande definitionsbestämmelser som gällande lagstiftning. Med make avses i 1 mom. äkta make och den som bor med gäldenären under äktenskapsliknande förhållanden, oberoende av könstillhörighet. Med stöd av 8 § i lagen om registrerat partnerskap (950/2001) är också parter i ett registrerat partnerskap sådana makar som avses i bestämmelsen. När det gäller sambor ska utmätningsmannen bedöma om gäldenären lever under äktenskapsliknande förhållanden med någon annan. En sådan situation föreligger åtminstone när gäldenären och hans eller hennes sambo annat än tillfälligt bor tillsammans och har ett gemensamt barn. I övrigt förutsätts det att man utöver att bo tillsammans också har ett gemensamt hushåll. Gäldenären ska för utmätningsmannen lägga fram behövliga uppgifter om saken.

Maken, egna barn och makens barn beaktas i det skyddade beloppet endast om de försörjs av gäldenären. Det föreslås att det i 2 mom. på motsvarande sätt som nu föreskrivs om när gäldenären anses försörja en person. Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet för gäldenären själv utan familjeförhöjningar. Det anses att ett barn som förtjänar högst det nämnda beloppet försörjs av gäldenären oberoende av om även den andra maken bidrar till försörjningen av barnet. I det skyddade beloppet beaktas inte ett barn som inte längre försörjs av gäldenären, till exempel barn som är myndiga.

På samma sätt som tidigare beaktas vid beräkningen av det skyddade beloppet inte ett barn som bor någon annanstans än hos gäldenären och för vilket gäldenären är skyldig att betala underhållsbidrag. Med stöd av 2 mom. kan underhållsbidrag som gäldenären betalar och som inte drivs in genom utsökning dock beaktas från fall till fall genom att utmätningsbeloppet sänks eller genom att fria månader ges på det sätt som anges i 51, 52 och 53 §. I det gällande momentet finns till denna del också en hänvisning till 4 kap. 51 a § i utsökningsbalken. Det föreslås att hänvisningen till 51 a § stryks som en teknisk ändring, eftersom det i den paragrafen föreskrivs om uppskov med utmätning på grundval av sysselsättning och paragrafen de facto inte möjliggör beaktande av underhållsbidrag. Gäldenären ska lägga fram en utredning om det underhållsbidrag som han eller hon betalar.

Det föreslås att det i 3 mom. föreskrivs att det skyddade beloppet årligen justeras genom förordning av justitieministeriet. På justeringen tillämpas lagen om folkpensionsindex. Till dessa delar motsvarar 3 mom. de tidigare bestämmelserna. Enligt 3 § i lagen om folkpensionsindex justeras beloppen vid ingången av varje år i proportion till hur poängtalet för folkpensionsindexet har ändrats jämfört med det poängtal för folkpensionsindexet enligt vilket beloppen har fastställts i respektive lag. I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det för tydlighetens skull om det indexpoängtal enligt vilket de skyddade beloppen anges i 1 mom. Beloppen motsvarar poängtalet 1805 för folkpensionsindex 2023. De belopp som anges i det föreslagna 1 mom. ska således justeras till exempel vid ingången av 2024 genom förordning av justitieministeriet i samma proportion som det poängtal för folkpensionsindexet som fastställs för 2024 kommer att ändras från indexpoängtalet 1805.

Vid tillämpningen av det skyddade beloppet är det viktigt att beakta den bestämmelse om in- drivning av underhållsbidrag för barn i 4 kap. 54 § 1 mom. i utsökningsbalken som gör det möjligt att i de situationer som avses i bestämmelsen utmäta ett större belopp än normalt. Tillämpningen av bestämmelsen gör det möjligt att i enskilda fall på ett balanserat sätt beakta inte bara gäldenärens behov av försörjning utan också barnets behov av underhåll.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2024.

Den föreslagna snäva tidsramen för ikraftträdandet behövs för att det skyddade beloppet ska hållas på en högre nivå utan avbrott efter det att den temporära lagen upphört att gälla. Lagens ikraftträdande på det föreslagna sättet den 1 januari 2024 förutsätter att propositionen behandlas skyndsamt. Innan lagen träder i kraft ska Utsökningsverket sända betalningsförbud som motsvarar det nya skyddade beloppet till inkomstbetalarna, och inkomstbetalarna ska göra behövliga systemändringar. Betalningsförbuden ska sändas senast i mitten av december 2023.

Justitieministeriets förordning om det skyddade beloppet ska utfärdas innan den föreslagna lagen träder i kraft. I praktiken ska förordningen utfärdas genast efter det att lagen har stadfästs. Genom förordningen justeras det skyddade beloppet till samma nivå som det poängtal för folkpensionsindexet som fastställs för 2024. Det är nödvändigt att indexjusteringen av de belopp som avses i den föreslagna lagen görs innan lagen träder i kraft, för att Utsökningsverket ska hinna sända betalningsförbud som motsvarar det nya skyddade beloppet till inkomstbetalarna och inkomstbetalarna ska hinna göra behövliga ändringar i sina system innan de nya skyddade beloppen blir tillämpliga.

9 Uppföljning

Konsekvenserna av höjningen av det skyddade beloppet utreds för närvarande i samarbete mellan justitieministeriet och Datarummet, som är en självständig enhet i anslutning till Statens ekonomiska forskningscentral (VATT). Konsekvenserna följs under den temporära lagens giltighetstid den 1 januari–31 december 2023. I utredningen strävar man i den mån det är möjligt efter att verifiera och bedöma konsekvenserna åtminstone för utsökningsförfarandet och dess parter, antalet betalningsanmärkningar, kreditmarknaden, sysselsättningen samt för behovet av utkomststöd och utgifterna för utkomststödet. Uppföljningen av konsekvenserna ska fortsätta efter 2023 i den omfattning som bedöms vara ändamålsenlig utifrån den utredning som gjorts.

10 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den. Propositionen har konsekvenser för Utsökningsverkets arbetsmängd och därmed för anslagsbehovet. Behovet av tilläggsanslag under moment 25.20.01 Utsökningsverkets och konkursbevakningens omkostnader är 385 000 euro per år.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Förslaget om en höjning av det skyddade beloppet är ur borgenärsperspektiv av betydelse med tanke på egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Borgenären har rätt att få sina fordringar indrivna av gäldenären genom Utsökningsverkets försorg. Det är fråga om borgenärens rättskydd. I utsökningsförfarandet ska också gäldenären skyddas. Gäldenären har bland annat rätt till den försörjning som behövs för ett människovärdigt liv också under utsökningsförfarandet. I sista hand har gäldenären i enlighet med 19 § i grundlagen rätt till social trygghet av samhället.

Verkställighetsbestämmelserna som i och för sig hör till området för en vanlig lag påverkar utan tvekan på ett eller annat sätt borgenärens ställning som innehavare av förmögenhetsrättsliga rättigheter till följd av skuldförhållandet. Grundlagsutskottet har ansett att behörig hänsyn till det grundlagsfästa egendomsskyddet vid denna typ av bestämmelser i första hand betyder att sämre villkor för borgenären inte får var oskäligen för denne. Bestämmelser som gör intrång i egendomsskyddet bör bedömas dels utifrån proportionalitetsprincipen, dels utifrån de allmänna kriterierna för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna. (GrUU 33/2002 rd, s. 2/I) Främjandet av gäldenärernas möjligheter att klara sig och målet att trygga förutsättningarna för ett människovärdigt liv för de överskuldssatta och deras familjemedlemmar är med tanke på

de grundläggande fri- och rättigheterna godtagbara grunder för att ingripa i borgenärens förmögenhetsrättsliga rättigheter (se GrUU 33/2002 rd, s. 3/I, GrUU 5/2002 rd, s. 2/II, GrUU 12/2002 rd, s. 2/II). Den reglering som gäller egendomsskyddet ska vara tillräckligt noggrant avgränsad och exakt. Bestämmelserna måste väga in parternas rättigheter och skyldigheter i rätt proportion till varandra för att inte vara oskäligen för någon part eller grundlöst diskriminera eller gynna någon. (GrUU 13/2003 rd, s. 2/I, GrUU 69/2018 rd, s. 2).

Under riksdagsbehandlingen av den temporära lagen bedömde grundlagsutskottet om den temporära höjningen av det skyddade beloppet är godtagbar med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet ansåg att det lades fram godtagbara grunder för den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och att lagförslaget kunde behandlas i vanlig lagstiftningsordning. När det gäller proportionaliteten i den föreslagna regleringen fäste utskottet dock uppmärksamhet vid att den föreslagna regleringen på grund av den helhet som regleringen om utsökning utgör blir mer omfattande med avseende på målgruppen än vad som var det uttalade syftet med regleringen. (GrUU 59/2022 rd, s. 2)

Syftet med den temporära lagen var att genom att höja det skyddade beloppet öka beloppet av de inkomster som gäldenärerna får behålla och därmed stöda deras köpkraft i en exceptionell ekonomisk situation. Den exceptionella situationen berodde framför allt på att priserna i fråga om basbehov, såsom uppvärmning, mat och konsumtionsförnödenheter, steg. Samtidigt var syftet att få konkret information om hur höjningen av det skyddade beloppet påverkar indrivningsresultatet, behandlingstiden samt gäldenärernas och borgenärernas ställning i övrigt.

Vid bedömningen av den nu föreslagna lagstiftningens godtagbarhet kan man således för det första notera att syftet med förslaget fortfarande är att säkerställa att utsökningsgäldenärerna klarar sig ekonomiskt. Priserna på konsumtionsförnödenheter samt räntenivån är fortfarande höga. Ekonomiska svårigheter återspeglas ofta också i utsökningsförfarande med fördröjning. Främjandet av gäldenärernas möjligheter att klara sig och tryggandet av ett människovärdigt liv kan i regel anses vara godtagbara grunder för att ingripa i borgenärens förmögenhetsrättsliga rättigheter.

Med avseende på begränsningens proportionalitet kan det anses relevant huruvida regleringen ingriper i borgenärernas och gäldenärernas rättsliga ställning eller den bara gäller verkställighet av borgenärernas rättigheter och anpassning av regleringen till det rådande läget. Detta har ansetts vara fallet när det föreskrevs om de temporära ändringar i utsökningsbalken som möjliggjorde lindring eller uppskov inom utsökningen från fall till fall under coronavirusepidemin på grund av tillfälliga betalningssvårigheter till följd av epidemin eller undantagsförhållandena (LaUB 8/2020 rd, s. 3, LaUB 3/2021 rd, s. 2). De ändringar som föreskrevs på grund av coronavirusepidemin gällde den 1 maj 2020–31 december 2021 och de var till sitt innehåll och sina konsekvenser klart mindre än höjningen av det skyddade beloppet.

Höjningen av det skyddade beloppet innebär inte en direkt kvantitativ ändring av borgenärernas rätt till betalning, utan endast att betalningen skjuts upp. En minskning av utmätningens belopp leder till att utmätningens längd förlängs och till att utmätningens inflödet ökar i slutet av utmätningens period. I de fall där skulden eller utsökningsgrunden för skulden hinner preskriberas innan skulden betalas i sin helhet, innebär en höjning av det skyddade beloppet också som helhet att det inflyter ett mindre utmätningens belopp för fordran. I enlighet med vad som sagts ovan beräknas betalningstiden i fråga om medianen förlängas med högst några månader. Preskriptionstiden för en utsökningsgrund är enligt huvudregeln 15 år och den slutliga preskriptionstiden för en skuld 20 år. I förhållande till dessa tidsfrister för privaträttsliga skulder kan en förlängning

av betalningstiden till följd av den föreslagna lagen anses skälig. Det är också möjligt att borgenärernas möjlighet att få betalning på lång sikt i vissa fall förbättras i och med att gäldenärernas möjligheter att klara sig ekonomiskt stöds på det föreslagna sättet.

Eftersom förlängningen av betalningstiden är rätt måttfull kan förslaget anses godtagbart också med tanke på kravet på rättssäkerhet enligt 21 § i grundlagen. Rätten för var och en att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en myndighet som är behörig äventyras inte på grund av propositionen.

I propositionen föreslås det att det föreskrivs om höjningen av det skyddade beloppet genom en permanent lagändring och inte längre genom en temporär lag. Man har stannat för den valda regleringslösningen på de grunder som beskrivs ovan i avsnitt 5.1. Handlingsalternativen och deras konsekvenser. Avsikten är att nivån på det skyddade beloppet bedöms på nytt under rege- ringsperioden i samband med totalreformen av utmätningen av inkomster. Även om det i pro- positionen inte såsom tidigare är fråga om en temporär lag, kan ändringen anses vara skälig med tanke på borgenärerna. Uppfattningen stöds av att Utsökningsverkets indrivningsresultat under den temporära lagens giltighetstid 2023 har hållits rätt nära nivån året innan och även handlägg- ningstiden för utsökningsärenden har förlängts endast måttligt.

Propositionen är ur gäldenärens perspektiv av betydelse med tanke på jämlikheten enligt 6 § i grundlagen. Människor eller människogrupper får inte genom lag godtyckligt försättas i en gynnsammare eller ogynnsammare ställning än andra. Samtidigt är det typiskt för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika. Det är viktigt huruvida särbehandlingen i fråga kan motiveras på ett godtagbart sätt med avseende på systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet har av hävd konstaterat att jämlikhetsprincipen inte sätter några stränga gränser för lagstiftarens prövning när man strävar efter en reglering som den rådande samhällsutvecklingen kräver. Grundlagsutskottet har ur grundlagens jämlikhetsbestämmelser i olika sammanhang härlett ett krav på att särbehandling av personer inte får vara godtycklig och att skillnaderna inte får bli oskäliga. (RP 309/1993 rd, s. 46 och GrUU 47/2018 rd, s. 4 och GrUU 58/2014 rd, s. 4/II)

På grund av utmätningssystemets struktur kommer höjningen av det skyddade beloppet att inverka på olika sätt på gäldenärer i olika inkomstklasser. Den största lättnaden i euro riktas till utsökningsgäldenärer med höga inkomster, dvs. gäldenärer vars nettoinkomster överstiger fyra gånger det skyddade beloppet. Ändringen underlättar också utmätningen av inkomsterna för de gäldenärer som har de lägsta inkomsterna, dvs. de gäldenärer som omfattas av inkomstgräns- utmätning, och en del av dem kommer inte alls att omfattas av utmätning. Höjningen av det skyddade beloppet inverkar däremot inte på de gäldenärer vars nettoinkomster även efter höj- ningen av det skyddade beloppet är mer än två gånger det skyddade beloppet och högst fyra gånger det skyddade beloppet, dvs. på gäldenärer med medelstora inkomster.

Höjningen av det skyddade beloppet överför en del av de gäldenärer i fråga om vilka en tredjedel utmätts till att omfattas av inkomstgränsutmätning, dvs. den mildare beräkningsregeln. Höj- ningen av det skyddade beloppet hjälper alltså på detta sätt också de utmätningsgäldenärer som har de lägsta inkomsterna i den mellersta inkomstklassen. Till övriga delar kan behoven hos gäldenärer med medelstora inkomster att få en lättnad i utmätningen tillgodoses genom att de i enlighet med den gällande lagen beviljas fria månader och genom att utmätningens beloppet be- gränsas. Situationen för gäldenärerna i den mellersta inkomstklassen förbättrades genom en ändring i lagstiftningen som trädde i kraft den 1 maj 2023 och som gav dem rätt att automatiskt, utan begäran, få en fri månad per år. Antalet fria månader har generellt ökat betydligt under 2023, eftersom det i slutet av juni 2023 hade beviljats omkring 62 procent fler fria månader än under motsvarande tidpunkt året innan. Möjligheten att beakta behoven hos gäldenärer med

medelstora inkomster från fall till fall genom att bevilja dem fria månader eller begränsa utmätningens beloppet inverkar på bedömningen att den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet inte blir oskälig för gäldenärer med medelstora inkomster.

Med tanke på propositionens godtagbarhet är det av betydelse om det uppställda målet skulle kunna uppnås på något annat sätt. Höjningen av det skyddade beloppet och förlängningen av giltighetstiden för nivåhöjningen är åtgärder som kan genomföras snabbt för att trygga att gäldenärerna klarar sig ekonomiskt. Det är inte möjligt att på kort tid bereda och genomföra mer omfattande eller komplicerade ändringar i beräkningsreglerna för utmätning. Genomförandet av mer omfattande ändringar förutsätter omsorgsfull beredning, omfattande konsekvensbedömning, hörande av intressentgrupper och tillräckligt med tid för verkställandet. Genom att förlänga nivåhöjningen av det skyddade beloppet säkerställs det att de gäldenärer som har de lägsta inkomsterna klarar sig den tid beredningen av den mer omfattande lagstiftningsreformen pågår, även om reformen samtidigt på grund av utmätningsreglerna också underlättar utmätningen av inkomsterna för de gäldenärer som har de högsta inkomsterna.

Att utmätningen lindras för gäldenärer med höga inkomster kan anses vara en godtagbar bieffekt, eftersom det inte är möjligt att höja det skyddade beloppet i det nuvarande utmätningssystemet så att det inte har någon inverkan på höginkomsttagarna. Det är i praktiken omöjligt att vidta andra lagstiftningsåtgärder före ingången av 2024. Rättssäkerheten talar också för att den lagstiftningslösning som valts genom den temporära lagen inte ska ändras överraskande. Godtagbarheten av en höjning av det skyddade beloppet stöds av att antalet gäldenärer med höga inkomster är rätt litet. Enligt uppskattning finns det cirka 2 000 gäldenärer som i och med höjningen av det skyddade beloppet övergår från den strängaste beräkningsregeln till att omfattas av en tredjedels utmätning. Dessutom uppskattas det att endast hos cirka en procent av utmätningsgäldenärerna kommer beloppet av nettoinkomsterna efter höjningen av det skyddade beloppet att uppgå till mer än fyra gånger det skyddade beloppet. Höjningen av det skyddade beloppet påverkar inte i denna lilla grupp dem i fråga om vilka maximibeloppet, dvs. hälften av nettoinkomsterna, utmäts. Efter den föreslagna höjningen av det skyddade beloppet beräknas cirka 79 procent av gäldenärerna höra till gruppen gäldenärer med de lägsta inkomsterna. När man granskar helheten kan det konstateras att höjningen av det skyddade beloppet huvudsakligen på ett mycket ändamålsenligt sätt riktar sig till de utmätningsgäldenärer som har de lägsta inkomsterna.

Rättssäkerheten, tryggandet av att gäldenärerna med låga inkomster klarar sig ekonomiskt och det faktum att det mål som satts upp inte kan nås på andra sätt inom den tidsram som krävs talar för att den föreslagna lagstiftningslösningen är godtagbar. Grunderna för den föreslagna ändringen kan anses godtagbara med avseende på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna och själva ändringsförslaget kan på det sätt som grundlagsutskottet förutsätter anses så tillvida proportionerligt att det inte blir oskäligt för borgenärerna eller olika gäldenärgrupper.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utsökningsbalken (705/2007) 4 kap. 48 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 60/2018, som följer:

4 kap.

Utmätning

48 §

Skyddat belopp

Vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen är gäldenärens skyddade belopp för gäldenärens egen del 30,75 euro och för make samt för egna och makens barn som han eller hon försörjer 8,99 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Det skyddade beloppet beräknas för 30 dagar per månad.

Med make avses i 1 mom. äkta make och den som bor med gäldenären under äktenskapsliknande förhållanden. Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet för gäldenären själv, och ett sådant barn, oberoende av om även den andra maken bidrar till försörjningen av barnet. Underhållsbidrag som gäldenären betalar kan beaktas på det sätt som föreskrivs i 51, 52 och 53 §.

Det skyddade beloppet justeras årligen genom förordning av justitieministeriet. På justeringen av beloppen tillämpas lagen om folkpensionsindex (456/2001). De skyddade belopp som anges i 1 mom. motsvarar poängtalet 1805 för folkpensionsindexet.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 9 oktober 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

Lag

om ändring av 4 kap. 48 § i utsökningsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utsökningsbalken (705/2007) 4 kap. 48 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag
60/2018, som följer:

Lydelse som ändras

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 kap.

Utmätning

Utmätning

48 §

48 §

Skyddat belopp

Skyddat belopp

Vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen är gäldenärens skyddade belopp för gäldenärens egen del 19,90 euro och för make samt för egna och makens barn som han eller hon försörjer 7,15 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Det skyddade beloppet beräknas för 30 dagar per månad.

Med make avses i 1 mom. äkta make och den som bor med gäldenären under äktenskapsliknande förhållanden. Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet för gäldenären själv, och ett sådant barn, oberoende av om även den andra maken bidrar till försörjningen av barnet. Underhållsbidrag som gäldenären betalar kan beaktas på det sätt som föreskrivs i 51, 51 a, 52 och 53 §.

Det skyddade beloppet justeras årligen genom förordning av justitieministeriet enligt vad som bestäms i lagen om folkpensionsindex (456/2001).

Vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen är gäldenärens skyddade belopp för gäldenärens egen del 30,75 euro och för make samt för egna och makens barn som han eller hon försörjer 8,99 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Det skyddade beloppet beräknas för 30 dagar per månad.

Med make avses i 1 mom. äkta make och den som bor med gäldenären under äktenskapsliknande förhållanden. Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet för gäldenären själv, och ett sådant barn, oberoende av om även den andra maken bidrar till försörjningen av barnet. Underhållsbidrag som gäldenären betalar kan beaktas på det sätt som föreskrivs i 51, 52 och 53 §.

Det skyddade beloppet justeras årligen genom förordning av justitieministeriet. *På justeringen av beloppen tillämpas lagen om folkpensionsindex (456/2001). De skyddade belopp som anges i 1 mom. motsvarar poängtalet 1805 för folkpensionsindexet.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

